

ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

Анотація. У статті автор розкриває вплив змісту діяльності молодіжних організацій на формування громадянина в умовах демократичної держави.

Ключові слова: молодіжні організації, демократична держава.

Аннотация. В статье “Содержание деятельности молодежных организаций в условиях демократии” автор раскрывает влияние содержания деятельности молодежных организаций на формирование гражданина в условиях демократического государства.

Ключевые слова: содержания деятельности; молодежная организация; демократия, гражданская позиция.

Annotation. In the article the author exposes how content of youth organizations activities influences on forming a citizen in conditions of democratic state.

Key words: a content of activity, youth organization, a democracy, civic position.

В Україні, на початку 90-х років ХХ ст. з моменту проголошення незалежності розпочався процес, пов'язаний із становленням громадянського суспільства, розбудови і утвердження суверенної, правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави. Разом з тим, в сучасному українському суспільстві відбуваються складні трансформаційні процеси в економіці, політиці та національній свідомості.

Зміни, що відбуваються в нашому житті визначають і нові вимоги до системи освіти і виховання. Формування громадянськості, працелюбності, моральності, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, сім'ї і довкілля мають стати пріоритетними у вихованні. Постає необхідність у створенні сприятливих умов для самореалізації та вільного розвитку особистості; подолання відчуженості індивіда від держави; формування активної життєвої позиції в як в громаді так і в державі загалом; додання упередженості та нетерпимості. Сучасна демократія вимагає від особи не лише

політичної активності, а й усвідомлення власної ролі у житті суспільства, відповідальність за нього згідно власних переконань та цінностей.

Особливо велику увагу процесу вихованню необхідно приділяти в підлітковому віці – це вік, коли починають формуватися самостійні погляди і судження про навколишній світ та про себе і своє місце у світі. Серед багатьох змін особистості, які відбуваються в підлітковому віці, особливе місце належить формуванню відчуття дорослості. Саме це відчуття є новоутворенням свідомості, крізь яке підліток порівнює себе з іншими, знаходить зразки для засвоєння, ототожнює себе з цими зразками, будує свої стосунки з іншими людьми. Підлітковий вік є особливо важливий для формування громадянських якостей і цінностей, адже разом з ними формується громадянська позиція – основа, з якої народжується громадянин держави.

У зв'язку з цим значно зростає значущість діяльності молодіжних організацій, адже вони здатні викликати зацікавленість підлітків та молоді до проблем суспільного розвитку, державного будівництва, спонукати підрастаюче покоління до самостійного осмислення соціальних проблем і пошуку шляхів їх розв'язання. Однією з основних проблем, яку вони покликані вирішувати є готовність їх членів до праці в життєво нових соціально-економічних умовах.

Мета нашої статті – здійснити аналіз щодо змісту діяльності молодіжних організацій в умовах демократичної державності. Зокрема, наскільки на даному етапі зміст діяльності У СПОУ і Пласті можуть забезпечити формування громадянина з активною життєвою позицією.

Оскільки сучасне суспільство вимагає від молодої людини іншого рівня свідомості, інших моделей поведінки, то соціальні інститути повинні створити для дітей та молоді можливості реалізації здібностей, задоволення їх матеріальних і духовних потреб. Постає необхідність у: зацікавленні підлітків у досягненні суспільно важливих цілей; сприянню зближення інтересів особистості та суспільства, держави. Необхідно виховати особистість, в якій

органічно б поєднувались моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, почуття, обов'язку та відповідальності перед суспільством, Батьківщиною – виховати громадянина.

Відповідно, виникає гостра необхідність у визначенні основних засад, цілей, напрямків, змісту, форм і методів громадянського виховання, що цілеспрямовано та ефективно забезпечували б процес розвитку і формування особистості, яка б гармонійно поєднувала б в собі громадянську зрілість, патріотизм, моральність, високе почуття обов'язку та відповідальності перед оточуючим середовищем та Батьківщиною.

В Концепції громадянської освіти в школах України “намагання звільнитися від спадщини тоталітаризму в економіці, політиці та національній свідомості поки що не дають в Україні бажаного успіху, зокрема, й через не сформованість у суспільстві системи цінностей, моделей та зразків поведінки, характерних для демократичної політичної культури”. Зміст громадянського виховання повинен забезпечувати формування у підростаючого покоління системи уявлень і сприяти становленню ціннісних орієнтацій, “виробленню власної філософії життя, самоідентифікації та самореалізації” в політико-правовій, економічній та культурній сферах суспільного життя [4].

Для того, щоб підліток зайняв чітку громадянську позицію необхідно, щоб він мав чіткий погляд на систему цінностей, які сприятимуть забезпеченню цієї позиції. Цінності необхідно подати у такій формі, щоб вони змогли розвинути у свідомість з подальшою інтеріоризацією, в результаті чого ці цінності стали його діючим світоглядом.

А.С.Макаренко доводить, що громадська позиція проявляється лише у поведінці особистості, у якій реалізуються суспільно важливі цінності. Така взаємодія допомагає індивіду ідентифікувати себе з певним типом громадянина, усвідомити своє місце та роль в суспільстві [5].

Громадянське бачення світу В.О.Сухомлинський пов'язував з такими компонентами: моральність і атеїзм, ідейну переконаність, взаємодію людини і

колективу, моральну стійкість та громадянську гідність. Моральні якості він відносить до числа рис ідеального образу людини [8].

Е.Дюкєргейм розглядає цінності як “колективні уявлення”, що виступають базисом соціального порядку. Їхнім основним суб’єктом він вважає весь суспільний організм [2].

Французький мислитель П.А.Гольбах зазначає, що ідеальною людиною є активний громадянин, що “думає про благо інших, пломеніє любов’ю до Батьківщини, працює на примноження її щастя, ... дотримується законів своєї держави...” [1].

Проаналізувавши визначення понять "громадянин", запропонованих філософами, письменниками, педагогами, ми прийшли до висновку, що справжній громадянин – це: людина з високими моральними якостями; здатністю вболівати за інтереси усього суспільства; вміння не лише керувати, а й підкорятися.

Функціонування громадянського суспільства не можливе без справжнього громадянина, а для цього необхідно велику увагу приділити його вихованню на базі демократичних цінностей. Формувати у громадян ідеї та поняття права і обов’язків людини, виховувати здатність до критичного мислення, уміння відстоювати свої права, інтереси, переконання, усвідомлювати свої обов’язки та виявляти толерантність до поглядів іншої людини, керуватися у вияві соціальної активності демократичними принципами.

Молодіжні громадські організації більше, ніж інші інститути виховання, акцентують увагу на розвитку самостійності, ініціативи, управлінських навиків, виховання свідомого громадянина з активною життєвою позицією.

В цьому контексті заслуговує вивчення змістових аспектів діяльності молодіжних об’єднань і організацій. Адже зміст виражає сутнісне, головне, визначальне в явищі. Сутність виховання полягає у розвитку мотиваційно-ціннісної сфери людини. Цінності у вихованні – ті маяки, що визначають шлях

діяльності і спілкування вихователя і вихованців, ті значимості, що відповідають потребам розвитку людини як члена суспільства і як індивідуальності. Ціннісні орієнтації людини формуються у різних видах діяльності, тому дуже важлива увага має приділятися змісту діяльності.

Основою, у змісті діяльності, на думку В. Кашуб повинні бути моральні цінності. Цінності є певною системою ідеалів, фундаментальних понять і цілей, якими живе суспільство і в здійсненні яких вбачає сенс свого існування. Він наголошує на тому, що гуманістичний характер дитячих об'єднань вимагає нових підходів до змісту їхньої діяльності. Дуже важливо у своїй діяльності орієнтуватися на формування таких моральних якостей, як совість, сором, скромність, співчуття, жаль, порядність, безкорисливість, непримиренність до зла, любов, відповідальність за свої справи і слова. Усі вони, разом узяті, допоможуть підлітку у процесі духовного сходження до вищих людських цінностей. На його думку, усі види діяльності молодіжних формувань: трудова, естетична, розумова, соціальна – повинні бути пронизані моральністю [3, 21].

Уточнюючи пріоритет цінностей як орієнтирів виховання, Поляков С.Д. називає такі цінності: Людина, Родина, Батьківщина, Людство. Взаємозумовленість названих цінностей сприяє об'єднанню навколо них усіх видів діяльності дітей. У цьому випадку ціннісна мотивація лежить в основі діяльності молодіжних організацій і об'єднань.

Основа змісту діяльності молодіжних об'єднань та організацій, на думку М.І.Рожкова і А.В.Волохова, має виходити з мети цих організацій – соціалізації дитини. Специфіка молодіжних об'єднань дозволяє виділити такі проблеми, вирішення яких гарантує дитині можливість вибору особистого шляху. Серед них головне – підготувати дітей до праці і життя в нових соціально-економічних умовах, до політичної діяльності, сформувати культуру демократичних відносин, підготувати до відносин у духовній сфері [7, 33-36].

Процес становлення молодіжного руху в нашій країні характеризується різноманітністю видів громадських організацій – об'єднання, союзи, асоціації, рухи,

ліги та ін., а також розмаїттям цілей і програм діяльності організацій. Сьогодні в Україні існують різноманітні види молодіжних громадських об'єднань і організацій, головною метою яких є задоволення конкретних інтересів і потреб підростаючого покоління. Молодіжні організації мають різноманітну спрямованість – на організацію цікавого і корисного дозвілля, на вирішення екологічних завдань, на вивчення історії рідного краю, на розвиток пізнавальних інтересів дітей, на допомогу старшим і немічним та ін.

У процесі дослідження ми з'ясували, що молодіжні об'єднання є тим соціальним інститутом, де є всі можливості для виховання особистості. Проведений аналіз програм у СПОУ та проб у Пласті, засвідчив, що їх діяльність базується на національній ідеї і спрямовується на виховання патріотизму, національної свідомості, громадянина, патріота Батьківщини. Важливою метою у Пласті є виховання всебічно розвиненої особистості, у СПОУ дуже велика увага приділяється розвитку індивідуальних здібностей підлітків. Всі ці складові є невід'ємною частинкою у формуванні справжнього громадянина демократичної держави, однак не в повній мірі можуть забезпечити готовність підлітків бути активним громадянином громадянського суспільства. На нашу думку, діяльність у молодіжних у молодіжних організаціях необхідно спрямувати в таких напрямках: національно-патріотичному; морально-естетичному; політико-правовому; економічному.

інститутом соціалізації підлітка, то логічно, що і цілі діяльності мають відповідати тим функціям, які вони мають виконувати: соціальним, культурним, економічним та політичним. Однак, за результатами таких дослідників дитячого та молодіжного руху як: Р.Охрімчук, А.Зайченко, Л.Шелестова і ін. серед цілей, які ставлять перед собою піонерська організація організації виділяють такі як: залучення дітей до корисних справ (36,36%); захист прав та інтересів дитини (48,48%); гуманістичне виховання молоді 21,21%. На одній позиції (18,18%) знаходяться такі цілі: виховання інтересу до

національних традицій; виховання патріотизму, національної свідомості; екологічне виховання.

На відміну від СПОУ у Пласті на першому місці стоять цілі, спрямовані на виховання патріотизму та національної свідомості (80%). Виховання інтересу до національних традицій, моральне виховання, виховання здорового способу життя та виховання молоді на засадах християнської етики і моралі знаходяться на однаковому рівні (20%). Цікавий той, факт, що цілі, щодо громадянського виховання у досліджуваних нами організацій, як зазначають вище названі дослідники, не ставляться [6, 25].

Разом з тим ми провели опитування підлітків у СПОУ та Пласті. Результати опитування дозволяють нам стверджувати, що при вихованні у піонерській організації недостатньо приділяється увага у політико-правовому та економічному напрямку. На запитання “Становленню яких громадянських якостей сприяє Ваша організація?” самі підлітки на перше місце ставлять загальнолюдські якості; друге – повагу до законів; третє – патріотичні якості і майже зовсім не приділяється увага питанням приватної власності та питанням демократичного устрою.

У Пласті також мало уваги приділяється питанням пов'язаних з ринковою економікою та питанням демократичного устрою, особливостям громадянського суспільства. Підлітки на перше місце ставлять патріотичні якості, друге – загальнолюдські, третє – повагу до законів. Однак велика увага приділяється вихованню працею, проявляти повагу до людей-трудівників, працювати заради блага України.

Відсоткове співвідношення якостей, які формуються в молодіжних організаціях ми подаємо в таблиці 1.

Таблиця 1

Якості підлітків, які формують молодіжні організації

Якості підлітка	Пласт	СПОУ	
Патріотичні	77,8%	40%	
Загальнолюдські	55,5%	63,3%	

Повагу до приватної власності	-	—	
Повагу до демократично обраної влади	11,1%	6,7%	
Повагу до законів	22,2%	40,3%	

Проаналізувавши діяльність даних молодіжних організацій, та спираючись на опитування підлітків ми прийшли до висновку, що досліджувані нами організації вносять вагомий внесок у виховання громадянина демократичної держави, адже у Пласті 77,8 %, у СПОУ 40% підлітків стверджують в їхній організації виховується патріотизм. Він проявляється у любові до рідного краю, знанні його історії і культури, пошани до державних символів, піклуванні про навколишній світ, друзів і ін. 55,5 % підлітків у Пласті і 63,3 % у СПОУ відмітили загальнолюдські якості.

Всі ці якості, на нашу думку, є основою, у формуванні активної громадянської позиції молодих людей. Однак завдання, які ставляться до виховання громадянина вимагають оновлення змісту діяльності молодіжних організацій. Роботу необхідно спрямувати в таких пріоритетних напрямках: національно-патріотичному; морально-естетичному; політико-правовому; економічному.

Справжній громадянин повинен знати: культурну спадщину українського народу; загальнолюдські цінності; права і свободи громадян і механізми їх захисту; політичну систему і механізми її функціонування; сутність громадянського суспільства; суть ринкових відносин та економічні чинники розвитку демократичного суспільства. Разом з тим повинен вміти: оцінювати свої ідеї з позиції іншого; прагнення до домінування моральних та гуманних цінностей; прагнення до суспільної справедливості; усвідомлення глобальної взаємозалежності і особистої відповідальності; усвідомлювати те, що конкуренція є необхідною умовою розвитку економіки. Особливістю формування громадянських якостей є здатність підлітка свідомо застосовувати набуті знання, уміння і навички для вирішення власних проблем, життя громади, держави і суспільства. Тобто: проявляти повагу до національної

історії, культури, мови, традицій; толерантність; реалізовувати та послідовно обстоювати і захищати свої права і інтереси; приймати рішення як в особистому житті так і житті громади.

Формуючи громадянську позицію необхідно пам'ятати, що ми повинні підготувати підлітка до життя у громадянському суспільстві, демократичній правовій державі. Адже сила держави залежить від організованості й свідомості їх громадян. Навчання демократії базується на умінні орієнтуватися у складних суспільних процесах, налагоджувати довірливі стосунки з людьми, усвідомлення ними взаємозалежності членів суспільства, сприйняття інших людей як таких, які в усьому мають рівні права. Необхідно озброїти вихованця усвідомленими знаннями і досвідом, пов'язаним з минулим, сучасним і майбутнім нашого суспільства.

Отже, виходячи з тієї суспільної ваги і ролі, яку виконують молодіжні громадські організації, можна зробити висновок, що від їх місця в суспільстві та зростання якісних характеристик значною мірою залежать шляхи та тенденції розвитку цього суспільства в XXI ст. У зв'язку з цим, потребує пильної уваги використання виховних можливостей молодіжних організацій. Соціалізуючи підлітків, необхідно формувати у молодій людині відповідальність за вчинки, зрілу думку, толерантність, основні людські цінності.

Демократизація суспільства вимагає суттєвих змін у роботі дитячих та молодіжних громадських організацій. Найбільш ефективний шлях оновлення змісту їх роботи – це надання дітям можливості вибору сфери діяльності та спілкування, створення необхідних умов для молодіжної ініціативи. Необхідна наявність комплексу програм, які відрізняються одна від одної за змістом діяльності дітей, ефективними формами та методами роботи. Програми повинні враховувати особливості певного вікового періоду, діапазон інтересів і потреб дітей. Крім того, мають враховуватися й зміни у суспільному житті: економічні, соціальні, політичні, моральні.

Література

1. Гольбах П. А. Избран. прош.: В 2 т. - М., 1963. - Т. 2. – С. 87.
2. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / пер.А.Б.Гофман. – М.: Канон, 1995. – 325 с.
3. Кашуб В. Высшая ценность – ребенок // ТИМ. – Спецвыпуск. – М., 1995. – С.20-21.
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект / Наук.творчий колектив: О.Сухомлинські та ін. // Шлях освіти . – 2000. – № 3. – С. 7-13.
5. Макаренко А.С. Соч: В 7 т. – 1958. – Т.7. – с. 403.
6. Охрімчук Р. та ін. Дитячі об'єднання України // Шкільний світ. – 2004. – № 21-23. – 128 с.
7. Рожков М.І., Волохов А.В. Детские организации: возможности выбора. – М., 1996. – С. 36-37.
8. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.1. – К.: Рад.школа, 1976. – С. 209-396.

Корпач Н.І. Зміст діяльності молодіжних організацій в умовах демократії / Н.І.Корпач // Педагогічні науки : Збірник наукових статей. – Черкаси: Вісник Черкаського університету, 2008. Вип. 121. – С. 65–70.